

The background of the cover is an abstract artwork composed of various geometric shapes and organic forms in shades of red, orange, and brown. The composition is dense and layered, with some elements resembling stylized figures or architectural structures. There are several small white circular marks scattered across the upper and middle sections of the artwork.

Nobelova cena
za literaturu
2021

Abdulrazak Gurnah

Krádež

Přeložil Rani Tolimat

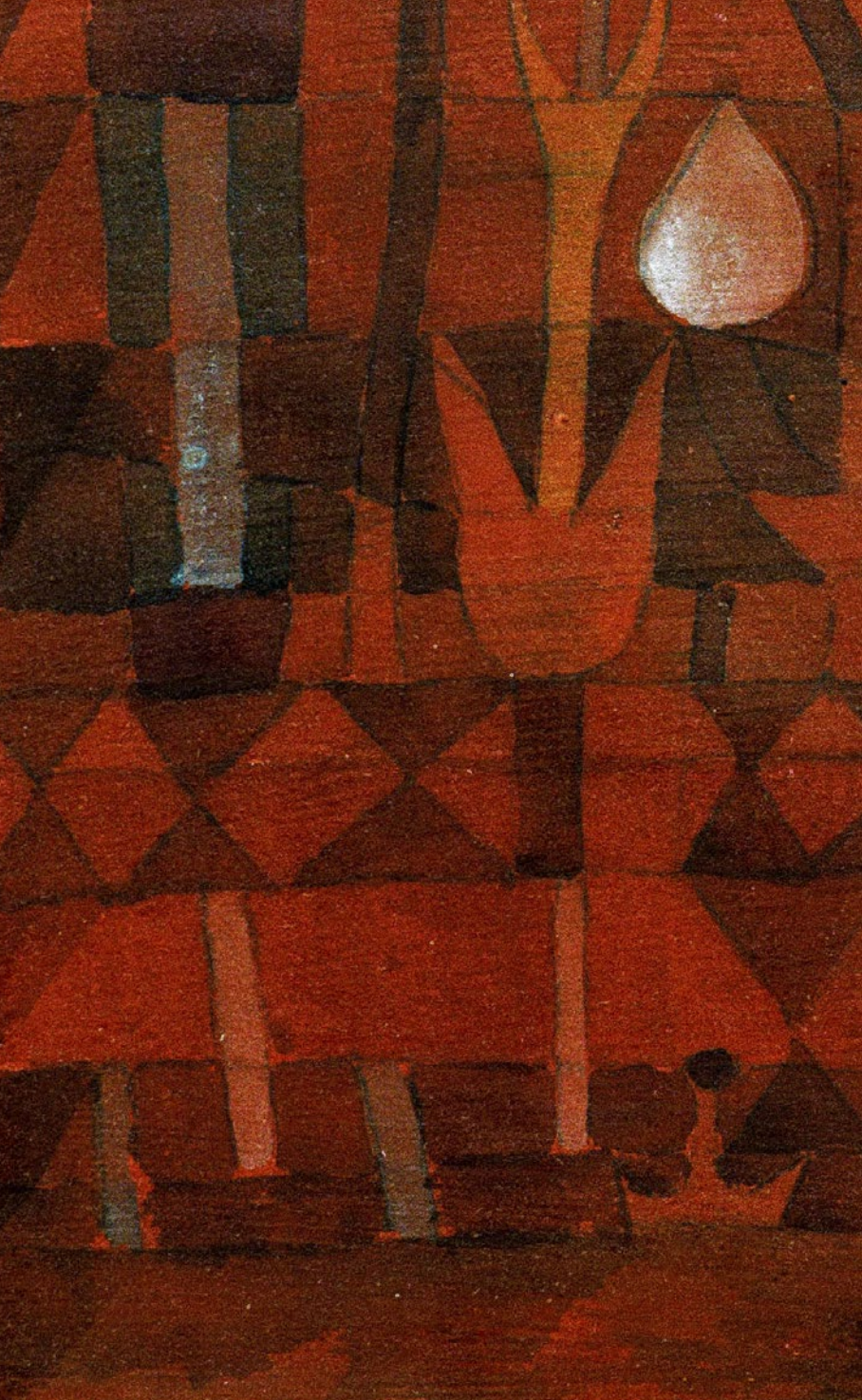
PR
OST
OR

P R
O S T
O R

Abdulrazak Gurnah

**P R
O S T
O R**

Abdulrazak Gurnah
Krádež

Přeložil Rani Tolimat

Praha, 2026

**P R
O S T
O R**

Copyright © Abdulrazak Gurnah 2025
Translation © Rani Tolimat 2026
Czech edition © PROSTOR 2026

ISBN 978-80-7260-668-9

Všeobecně vzato, pozoruhodným
se stává sotva jeden z miliónu.

— Joseph Conrad, *Náhoda*

Část první

Rájínu svatbu provázela všeobecná panika. Její otec zjistil, že jí jeden mladík očividně věnuje značnou pozornost. Napřed jen upřeným pohledem a vědoucím úsměvem, když se náhodou potkali, ale pak otec na vlastní oči spatřil, jak mladík Ráju zastavil na ulici a na několik minut s ní zapředl hovor, nejspíš jí sliboval nemožné a domlouval si tajnou schůzku. Jemu přímo před očima. Bylo to nevhodné, nevychované a vůči němu jako otci neuctivé. Věděl, co je mladík zač, a právě proto ho jeho projevy zájmu o Ráju znepokojovaly. Samozřejmě by to bylo ještě horší, kdyby šlo o nějakého cizince, ale už takhle to byla slušná pohroma. Jmenoval se Rafík, vyrůstal úplně obyčejně coby synek sousedů, s nimiž se Rájina rodina léta dělila o nedostatkové zboží, běhal po ulicích s ostatními kluky a na pláži s nimi hrával fotbal. Pak, v období nepokojů a zmatků, když se země zbavovala Britů, se připojil k soudruhům, jak si říkali, a stal se členem strany Umma. Společně s ostatními soudruhy ho poslali na Kubu na vojenský výcvik, přímo před zraky britských koloniálních úřadů, kterým buď nedošel význam téhle výpravy, nebo jim to bylo úplně volné. Stejně už se chystali domů.

Po návratu vypadal Rafík ještě lépe než dřív – stal se z něj hrdinský štíhlý válečník v khaki uniformě, s kulatou vojenskou čapkou, jakou tu ještě nikdo nikdy neviděl. S ostatními soudruhy se vrátil právě včas, aby

stihl revoluci a vše, co následovalo. Válečníci těch časů, včetně Rafika, uměli jen děsit lidi, protože žádní nepřátelé už široko daleko nebyli, jen vyděšení a utápnutí občané. Už to samotné slovo znělo podezřele a hrdinové si s ním rádi pohrávali. Takže ty říkáš, že jsi občan. No, tak mi ukaž občanku. Cože, ty žádnou nemáš? Spousta lidí, hlavně v určité věkové kategorii, si s žádnými papíry nikdy hlavu nedělala. Kontrola dokladů tak přicházela na řadu hlavně v případech, kdy šlo o to někoho ponížit nebo zastrašit, a nezřídka obojí. Co jsi to za šmejda, že si hraješ na občana? Všechno to byla součást hry na moc s cílem trestat, děsit či vyhánět lidi z čiré libovůle.

Rafík každopádně po návratu z Kuby jen zářil – na sobě měl zmíněnou uniformu, na hlavě buď čapku, kterou si tak zamiloval Fidel Castro, nebo pro větší pestrost černý baret jako Che Guevara, se soudruhy se zdravil slovy, která tu nikdo nikdy neslyšel, ale záhy je měli znát všichni: *vinceremos, la lucha continua, vamos*. Také začal házet očima po Ráje a oslovoval ji na ulici s hravým úsměvem. Každému bylo jasné, oč mu jde. Bylo jí sedmnáct, byla krásná a on si rychle získal pověst člověka, který si se slečnami rád pohrává.

Nelíbí se mi, jak s tebou mluvil. Víš, co jsou tihle lidi zač, vyjel na Ráju otec. A nedělej ze mě vola. Usindanganye. Viděl jsem, jak se na něj usmíváš, jako by se ti ty jeho řečičky líbily. Pálí po tobě. Copak to nevidíš? Hanbu z toho budeme mít všichni.

Rája začala protestovat. Co má jako dělat? Nemůže

přece předstírat, že ho nezná. Nechtěla ho urazit. Otec máchl rukou ve vzduchu, aby ji umlčel, a pak ji gestem poslal pryč, ať se mu klidí z očí. Pak se šel poradit se starším bratrem Háfizem, který se ostudy bál stejně jako on a jistě pochopí, proč bratra Ráfíkův zájem o Ráju děsí. Zabíjejí nám syny a chtějí nám znectít dcery, prohlásil Háfiz. Oba věděli, o čem mluví. Zoufale přemýšleli, kdo by mohl Ráju a všechny ostatní před ponížením a hanbou zachránit. Rájín otec se obvykle dovolával bratrova důvtipu a moudrosti, kdykoli se mu to hodilo, nebo když potřeboval půjčit peníze, anebo když platilo obojí, jako právě teď. Protože ať už to zařídí jakkoli, rozhodně to bude stát spoustu peněz za oslavy a dary a jídlo. Rájín otec uměním vydělávat peníze zrovna nevládl, na rozdíl od bratra, který navíc na nějaký ten obnos příliš nehleděl.

Člověk, kterého pro ni našli, se jmenoval Bakari Abbás, příjemný čtyřicátník z Pemby, už jednou rozvedený a slušně zajištěný. Podnikal ve stavebnictví, společní známí o něm mluvili hezky, a tak se Rájíni rodiče rozhodli, že za něj dceru provdají. Když jí to otec oznámil, takovým tím zasmušilým sebelitostivým způsobem, k němuž se uchýloval, když chtěl ji nebo matku přesvědčit k souhlasu, pomyslela si, že žádnou kloudnou volbu nemá – buď se podřídí rodičovské vůli, která jim i jí samotné zachová úctyhodnost a čest, nebo si vybere toho humpoláckého vojáka. Nikdo si nepřipustil, že by si mohla zvolit to druhé, ta myšlenka napadla jen ji samotnou. Potlačila ji a nikomu se o ní

nezmínila. Na to už bylo pozdě a třeba nakonec ještě všechno dobře dopadne.

A tak ji otec, tělesně křehký, ale povahou dominantní, přinutil svolit se vstupem do manželství, ačkoli se bála, že ho nebude moci vystát. Jenže takhle ji vychovali a takhle žili i všichni kolem ní. Trpělivě snášela náhlé a překotné přípravy i rady tetiček a dalších žen, které sotva znala, a které ji teď omývaly a hladily a přesvědčovaly ji, že se musí podvolit mužskému chtíči, šeptaly jí, že pod přívalem něžností uzraje a probudí se v ní vášně, že jí celý svět vyplní manželova láskyplná pozornost a jejím důsledkům že požehná sám Bůh. Pak, tu noc, co se jí Bakari Abbás zmocnil, ležela v jeho posteli a poprvé v životě prožívala šok z vášnivých pannačských dotyků na svém poddajném těle. Poddala se, tu noc i ty následující, protože ji to tak učili. Měl na to právo a její povinností bylo se mu podvolit.

Bakari Abbás už překročil čtyřicítku, byl to sympatický, skoro až pohledný muž, šlachovitý a silný, střední postavy, měřil nejmíň metr sedmdesát. Světu nastavoval vlídnou tvář, choval se s nenucenou zdvořilostí obchodníka, jehož živnost vzkvétá. Ovšem vůči Ráje býval občas strohý a neustále si nárokoval její tělo, každý den, někdy dvakrát i třikrát. Původní podivný a znepokojivý pocit se čím dál víc měnil v cosi násilného a ponižujícího, ale ona se poddávala zas a znovu, protože nevěděla, co jiného si počít. Sama sobě namlouvala, že tenhle úděl čeká každou ženu, že jí nezbyvá než přestát manželovo neúnavné vrážení, protože bez něj by

své potřeby neuspokojil, a snad v tom najde aspoň trochu potěšení sama pro sebe. Snad se mohla víc snažit, mohla předstírat slast, aby jeho touze si ji cele podrobit trochu otupila hrot, ale byla příliš mladá a příliš ji ovládal odpor. Když se manžel uspokojoval, se staženou tváří a pevně zavřenýma očima se znechuceně kroutila. Nabyl dojmu, že se ho Rája bojí, rozesmálo ho to a jal se ji uklidňovat sladkými slůvky a něžnými polibky, a když to nezabralo, začal vyžadovat, aby jeho snahám vycházela vstříc radostněji. Na její zdráhání a němý odpor reagoval odhodláním ji probudit, jak to vyjádřil. V takových chvílích se zvláštním způsobem usmíval. Pojď ke mně, vlastovičko, předved' mi, že se ti to taky líbí, mručel a přitom jí svou kostnatou pánví narážel do měkkých roztažených stehen.

Časem se naučila, jak si to pro sebe ulehčit, jak uniknout bolesti tím, že na něj své tělo připraví. Naučila se převzít aspoň část vlády nad děním, takže nebyla celou dobu v jeho moci, dokázala leccos oddálit a odložit, uměla předstírat uspokojení. Odmítala ho, pokud to šlo, odporovala, když ji za to káral, oplácela mu panovačné pohružky divokými výbuchy. Byl to zlý sen, s nímž se nemohla nikomu svěřit. Čas od času přemýšlela, jestli by jí náhodou nebylo lépe se šviháckým Rafíkem, ale tou dobou už věděla, jak ošklivě by to dopadlo. Rafíka zastřelili v krvavé řeži rok po Rájince svatbě.

Vzájemné poštěkávání s Bakarím se táhlo donekonečna a ještě se zhoršovalo poté, co Rája porodila syna

Karíma. Bakariho čím dál víc dráždilo, že s ním Rája tak krátce po porodu odmítá sdílet lože, jeho záchvaty vzteku byly pořád divočejší a nedokázal se ovládat. Zprávy o jeho přátelské nátuře přitom nepřeháněly. Sama viděla, jak hezky se chová k jiným – veškerou krutost si šetřil pro ni, zjevně ho to těšilo a ona se bála, že jednoho dne jeho zloba přeroste v otevřené násilí. Přemítala, jestli se před ním má krčit a trást na znamení kapitulace, protože věděla, že právě to by si přál, nebo se naopak chovat vzdorovitě a urážlivě. Učila se žít s jeho pohrdáním i se znechucením, které budila sama v sobě, ale zoufale se bála ohrozit synkovo bezpečí. Občas přemítala, jestli opravdu takhle vypadá úděl většiny žen, zda opravdu žijí v hrůze ze svých manželů. Proč se neozvou? Jenže nevěděla, komu se svěřit.

V tichosti a s tvrdohlavou lstivostí spřádala plány, a když byly Karímovi tři, nechala manžela manželem a se synem se přestěhovala zpátky na Ungudžu. Původně jela jen navštívit rodiče, ale odmítla se vrátit. Život s Bakarím Abbásem ji naučil, jak marná je poslušnost, do které ji vychovávali, dokud ji neovládl takový vztek, že se postavila na odpor. Výzvy k návratu, které jí muž posílal, ignorovala stejně jako jeho výhrůžky, že se s ní rozvede a nenechá jí ani cent. Nereagovala ani, když se začal ohánět civilními i církevními zákony a požadoval, aby mu vrátila syna. Rozešli se tedy nepřátelsky, ona byla znechucená jeho násilím, promiskuitním chutím a nátlakem, který stál za celým manželstvím, jím zase zmítal hněv natolik, že ji navždy odmítl finančně

podporovat. Mohla by ho k tomu donutit zákonnými prostředky nebo i pouhým zvykovým právem, ale na to byla příliš našťvaná a uražená, nepohnulo s ní ani otčovo a strýčovo naléhání. Nedokázala jim o Bakariho krutosti ani upřímně vyprávět, na to se příliš styděla. Sdělila jim jen, že se celou dobu hádali a ona už takhle žít nechce. A pak jim zakázala, aby po něm chtěli být jen jediný šilink.

Rája s Karím se nastěhovali zpátky k rodičům. Ti si pronajímali dva ponuré pokoje v přízemí jednoho domu, o kuchyň a koupelnu se dělili s dalšími nájemníky v patře. Ráje připadaly místnosti stísněné a celý dům jí kysele páchl. Mezi jejich a sousedním domem vedla úzká ulička, do které občas močili náhodní chodci. Karím spal na podlaze v ložnici babičky a dědečka, Rája si vždycky večer rozložila matraci v druhé místnosti. Moc se jí sem přistěhovat nechtělo, nerada se vracela do vydýchané kobky, v níž strávila dětství, ačkoli jí trochu pomáhalo, že se mohla s maminkou podělit o péči o dítě. Ani Rájin otec nebyl z jejího návratu zrovna nadšený, pořád si mumlal něco o povinnostech a o tom, že chudák chlap zůstane sám a nikdo se o něj nepostará. Otcovy panovačné způsoby a pasivní agresivitu Rája nesnášela. Slyší mě někdo? To kafe je studený, hořký, řídký. To jsme tak chudý, že nemáme ani na pořádný kafe? Proč mě nikdo neposlouchá? Jak to, že nemám vodu ve vaně? Bolej mě záda. Nemůžu spát v tom rámusu v patře. Nemůžete už konečně ztichnout, ženský?

Jediná tatínkova dobrá vlastnost, která pro Ráju tyhle chyby vyvažovala, bylo jeho umění vyprávět. Svými příběhy ji okouzloval celé dětství. Věřila, že jsou pravdivé, a připadaly jí takové i poté, co přišla na to, že nejsou. Později pochopila, že si je otec nevymýšlel – sám je jako dítě poslouchal, stejně jako maminka, jenže ta vypravěčský talent neměla, často zapomínala na důležité detaily, a když jí unikla pointa, leda se omluvně usmála. Otec ale vyprávěl opravdu výtečně, o mluvících zvířatech, když byla Rája malá, a pak o fantastických dobrodružstvích ve velkém světě, v jednotlivých rolích šikovně střídal tón a barvu hlasu. Jenže pak příběhy najednou skončily. Věděla proč. Po revoluci se v tatínkově mysli rozhostila hořkost a namísto příběhů, které jako dítě tak milovala, nastoupilo nekonečné vyjmenovávání křivd a trampot.

Proud příběhů vyschl i kvůli tomu, co se stalo Rájinu bratrancu Sulejmanovi, synovi Háfize, otcova staršího bratra. Sulejman se připojil k novým bezpečnostním silám, založeným krátce před získáním nezávislosti. V tutéž dobu, kdy Fidel Castro soudruhy cvičil, aby mohli po návratu provést revoluci, vytvořila nová vláda přebírající zemi od Britů polovojenskou policii, jejímž úkolem bylo zajistit bezpečnost. Dosavadní policie fungovala jako imperiální síla určená k ovládnutí poddaných, prohlásila nastupující vláda. Nová bezpečnostní jednotka bude jiná, bude občany chránit, místo aby je zastrašovala. Aspoň tak to všem říkali. Většina rekrutů byli kluci před dvacítkou, zrovna vychodili školu.

Velitel jednotky byl ovšem Brit – proč jejich dovednosti a zkušenosti nevyužít, když je tu pořád máme. Jednoho večera se rozšířily zprávy o plánovaných nepokojích a velitel, který se zrovna chystal na dlouho domlouvaný večírek, nehodlal riskovat, že se mu do zbrojnice vlámou nějakí pobudové. A tak si klíče od ní strčil do kapsy, nebo je nechal doma v aktovce, nebo někde úplně jinde. Každopádně nechal svoje kluky v kasárnách neozbrojené, a rozzuřený dav pak z těchto novopečených policistů, kteří za sebou měli jen minimální výcvik, nevěděli, co dělat, a neměli čím se bránit, nadělal fašírku. Takhle začala revoluce. A jedním z těch kluků byl i Háfízův syn Sulejman. K policii se dal hned poté, co mu v prosinci skončila škola, a za sebou měl pouhé dva týdny výcviku.

Nemohli ho nikde najít, ani mezi zraněnými, ani zmrzačenými či mrtvými, a ve změti historek, které se o celé akci začaly vyprávět, a za stálého jásání vítězů se dalo jen předpokládat, že stejně jako někteří další zmižel. Bratři už spolu o Sulejmanovi nikdy nemluvili, jen ho zmiňovali v modlitbách. Jeho matka ho ovšem oplakávala a v žalu ji přepadaly myšlenky, že sama za nic nestojí a nezaslouží si žít. A Rájina otce to také zlomilo, ačkoliv Sulejman nebyl jeho syn. Něco v něm umřelo, a právě v té době mu příběhy došly nebo se změnilly v hořké lamentování. Čas běžel dál a vzpomínka na tátovo vyprávění bledla, ale Rája si pořád pamatovala aspoň to, že některé příběhy byly legrační a něžné. Třeba ten o žebrákovi, kterého obvinili, že ukradl vůně ze

sultánovy hostiny, načež mu Abú Nuwás pomohl zaplatit tím, že házel na podlahu paláce mince a po sultánovi požadoval, aby za platidlo uznal jejich cinkání. Nebo ten o pštrosovi, co dopadl špatně, ale podrobnosti si už Rája nedovedla vybavit. Nebo ten napínavý příběh o hradu na vrcholu černé magnetické hory, který nešlo dobýt, protože nepříteli vždy všechny meče a kopí vyletěly z rukou, hora si je přitáhla. Nebo ty vznešené sestřičky, co pojídaly rýži jehlou, zrníčko po zrníčku. Ani vzpomínka na všechny tyhle příběhy ovšem nedokázala převážit otcovo nekonečné sténání a hudování, které se s tím, jak stárnul, prodlužovalo a prohlubovalo. Rája věděla, že si tatínek prostě nemůže pomoci, ale i tak jí bylo zatěžko ty jeho bolesti a naříkání sledovat a snášet.

Rájina maminka musela manžela vždycky hned po ránu namasírovat od hlavy až k patě a každý večer to opakovat, a také kdykoli během dne, když si zrovna řekl. Hrbila se u něj vkleče a postupovala od hlavy a ramen až k chodidlům, zatímco on s masochistickou rozkoší sténal. Po ranní masáži se oblékl a čekal na svůj první šálek čaje s čerstvě usmaženou taštičkou mandazi. Čaj často neodpovídal jeho představám a mandazi byla moc sladká, nebo mu přes nos přeletělo něco jiného, na co si mohl stěžovat. Když se Rája vrátila s Karímem, pokusil se ji přimět, aby mu prokazovala nejrůznější služby, třeba aby ho masírovala, když matka zrovna nemohla, ale Rája ho odmítla. Život s Bakari Abbásem ji toho naučil dost, aby otcovo brblání jednoduše ignorovala.

V jednadvaceti byla z Ráji kráska, ačkoli to o sobě úplně nevěděla. Pozornost mužů ji každopádně ani trochu nezajímala. Domnívala se, že tohohle mužského hladu si už užila do sytosti, a chtěla jen, aby ji všichni nechali na pokoji, aby v životě našla řád a snad i trochu uspokojení. Proti své vůli cítila, že jí návrat k rodičům v něčem vyhovuje – mohla se podělit o břímě zodpovědnosti za syna a cítila, že jsou tu oba vlastně v bezpečí. Samotnou ji překvapilo, jak ochotně nechala Karíma na starost matce, ale pocit viny začal časem blednout a Rája na syna začala pohlížet trochu odtažitě. Nemohla si pomoci, byl pro ni připomínkou těžkých časů.

Podle otcova názoru byla pořád dost mladá na to, aby zavdala příčinu k hanbě a zneuctění, protože přitahovala pozornost mužů s pochybnou pověstí.

Mysli na své dítě, nabádal ji.

To právě dělám, odpovídala.

Bude vyrůstat bez táty, trval na svém. Tvůj manžel má právo chtít ho zpátky. Vrať se k němu. Je to tvoje povinnost, tvůj syn tátou potřebuje. Nebo ti najdeme jinýho manžela. Rozvod není konec světa, je to maličkost.

Rája jen mlčky pokrčila rameny. A v duchu si řekla: Poprvé se ti to povedlo. Ale teď už mě nedonutíš, abych se k Bakari Abbásovi vrátila, i kdybys říkal cokoli.